

“LA CULTURA S'HA CONVERTIT EN UNA FÀBRICA D'ENTRETENIMENT”

Versió una mica més extensa de l'entrevista a Alain Brossat apareguda a Público el 18/07/2009

www.rebellion.org

Alain Brossat és filòsof. Imparteix classes de filosofia contemporània i filosofia política a la cèlebre Universitat de París VIII, fundada després del Maig del 68. Entre altres nombrosos assaigs de crítica radical de la societat contemporània, al 2008 va publicar *La gran fartanera cultural* sobre el paper de la cultura avui. La seva obra *La democràcia immunitària* ha estat traduïda al castellà per l'editorial Palinodia.

La nostra peresa mental encara associa cultura i emancipació. Però, l'actual inflació del sector cultural no sembla dur emparellada una emancipació social molt visible. I si més que fer-nos actors, ens torna espectadors? I si més que afinar la nostra sensibilitat al món, ens anestesia?

Vostè ha escrit que vivim en un “tot cultural”, què significa això?

El més propi del que avui es designa amb el vocable de “cultura” és ser una esfera en expansió permanent: els vins de Burdeus i les obres d'art exposades al Louvre, les sèries de televisió, les curses de cavalls, els creuers pel Mediterrani, la gastronomia, els peregrinatges a Santiago de Compostela i els cursos de tango. Hi ha pocs objectes i conductes, si ho pensem bé, que no puguin trobar-se dotats d'una dimensió o una quartada cultural. El que s'anomena comunament cultura té en aquest sentit l'aparença d'un d'aquests magatzems on els antiquaris fan coexistir els objectes més heteròclits. La juxtaposició dels objectes, les pràctiques i els discursos més heterogenis és el principi mateix d'allò cultural avui: coexisteixen en un mateix pla allò antic i l'últim crit, allò popular i allò elitista, allò familiar i allò exòtic, etc. Això és del que es queixen els nous reaccionaris que volen que cada cosa estigui al seu lloc: Mozart al capdamunt i per sota el rap de les perifèries urbanes.

Si la seva crítica no és reaccionària, de quin tipus és?

Al mateix temps que és un calaix de sastre, sotmès a un principi d'equivalència estricta, impossible de jerarquitzar, la cultura contemporània és un mitjà líquid en el que tot circula, es ven i es torna intercanviable. El dimoni de la cultura s'ha tornat indiferent al del consum. En aquest sentit, la cultura és aquesta espècie de ciment líquid que contribueix poderosament a mantenir unida la vida social entorn a una multitud d'objectes o a un conjunt de conductes estereotipades (contemplar una emissió de televisió, visitar un museu, seguir un esdeveniment esportiu, llegir l'últim premi Planeta...). Allí on tants factors socials, polítics i econòmics tendeixen a *esquinçar* les nostres societats, incrementant les desigualtats, atiant els conflictes, la cultura avui funciona com un

dispositiu d'agregació involuntària dels éssers vius, una fàbrica de la vida comú sense debat ni consentiment.

Vol dir que la cultura despolititza la vida social?

Mentre que la democràcia representativa moderna reposa sobre la institucionalització del conflicte i, per tant, sobre el reconeixement del seu caràcter primer i irreductible, la democràcia cultural nega el conflicte com a fonament mateix de la política: amos i esclaus, patricis i plebeus, burgesos i proletaris, aristocràcia i poble. Substitueix el conflicte per la coexistència pacífica de les diferències i l'imperi del gust individual: cadascú té els seus capritxos, les seves manies, les seves fascinacions, els seus hobbies, les seves estrelles i emissions preferides, les seves vacances d'ensomni, etc. El públic cultural suplanta al poble polític. La societat ha substituït la passió de la igualtat per un règim de tolerància generalitzada, però una tolerància tova, el revers de la qual és el replegament sobre sí de les "comunitats", cadascuna d'elles una micro-cultura no igual, sinó equivalent a les demés.

En les nostres societats es dóna una relació entre la contracció de l'esfera política, l'esfera de l'acció col·lectiva i la política viva, i l'expansió de modalitats culturals: el consum, l'espectacularització, etc. L'entreteniment, encara ahir, s'inscrivía essencialment al registre de la vida privada. Avui és el negoci de les indústries culturals. No sóc jo qui ho diu, sinó Sarkozy, que en la vigília de l'últim Mundial de Futbol, va fabricar aquest aforisme: "França a la final, tres mesos de pau social". L'anàlisi crític ha de consistir en un esforç constant per descriure el procés mitjançant el qual un moviment insurreccional o un desplaçament en l'esfera política viu sempre sota l'amenaça de ser reciclat, reinjectat en el medi líquid de la cultura, transformat en un grumoll del protoplasma cultural, com les pel·lícules recents sobre Louise Michel o el Che Guevara.

En altres temps la cultura va ser sinònim d'emancipació...

Contràriament al que va poder afirmar un dia Pasolini en un rampell d'optimisme prematur, la cultura *no* és el que resisteix a la distracció, sinó que s'ha convertit en la fàbrica del subjecte ocupat i entretingut. La cultura contemporània barreja les dimensions de la formació, del coneixement -que suposadament són el fonament de la responsabilitat i la lucidesa del subjecte modern- i de la distracció i l'entreteniment. El gest de vincular el destí de la cultura *com a tal* al de l'emancipació del subjecte modern es torna de cop impracticable. Sota el llindar solejat de la Il·lustració, personatges com Fígaro, Jacques al Fatalista de Diderot o el Jean-Jacques de les *Confessions* van establir un *pacte* entre la cultura que havien adquirit per sí mateixos (eren autodidactes), la seva pròpia experiència de la vida i la passió de l'emancipació, de la igualtat que els movia. Aquest pacte avui està trencat. Ha estat revocat per la cultura contemporània, que s'ha tornat, en l'essencial, un coagulant social, un tranquil·litzant, un consol, sobretot en la seva forma massiva, la de la cultura de masses produïda i difosa per les *indústries culturals*, fonamentalment feta d'imatges. Els règims de consolació tradicional estan morts o moribunds (la religió, la vida de família, l'existència comunitària...) i la cultura aleshores apareix com la música d'acompanyament de la nostra melancolia perpètua que ens distreu del dolor punyent d'una existència sense esperança, objectiu del meu gaudir. "Quan els homes moren, entren a la Història. Quan les estàtues moren, entren a l'Art. Aquesta botànica de la mort és el que anomenem cultura" (Chris Marker, al film d'Alain Resnais *Les estàtues també*

moren).

Quines possibles vies de resistència anti-cultural veu avui?

Com deia Artaud, “no em sembla que el més urgent sigui defensar una cultura l'existència de la qual mai ha salvat a un home de la preocupació de viure millor o de tenir gana, sinó extraure d'allò que anomenem cultura les idees la força vivent de les quals sigui idèntica a la força de la gana”. Es torna cada cop més difícil nombrar una manifestació de la vida humana que es mantingui rigorosament a distància de la cultura. Enumerem-ne però algunes: una vaga amb ocupació no és un esdeveniment cultural, tot i que es balli i es canti als tallers com al juny de 1936; escriure *En busca del temps perdut* o *Les paraules i les coses*, rodar *Un gos andalús* o pintar el *Guernika* no són activitats culturals, tot i que a posteriori hi hagi una captura cultural de l'esdeveniment suscitat per un gest d'art. Com deia l'autor desconegut o, més aviat oblidat, “en la organització de la societat, cap obra d'art pot sostreure's a la seva pertinença a la cultura, però no n'hi ha cap, si és quelcom més que un producte industrial, que no oposi a la cultura un gest de rebuig: la voluntat mateixa per la que es va convertir en obra d'art”. En aquest sentit, la política i l'art són el que resisteix al moviment general de “culturització” de les nostres existències. Un assumpte cultural no suscita el conflicte més que quan una *qüestió política* el travessa: per exemple, la qüestió dels *intermitents de l'espectacle* [treballadors flexibles i discontinus de la indústria cultural] no és un tema cultural, intern a la cultura, sinó més aviat polític; quan l'ambaixada de França a Washington suspèn la representació al centre cultural francès de la capital estadounidenca d'una peça de Michael Vinaver sobre l'11 de Setembre, amb la finalitat de no arriscar-se a una reacció negativa de les autoritats americanes, no és tan la “cultura” la que exposa les seves facultats crítiques com l'art el que manifesta les seves virtualitats polítiques, suscitant la censura, un gest decididament polític.